

**TALABALARDAGI KOMMUNIKATIV KO'NIKMALARNING
SHAXS XUSUSIYATLARI**

Urganch innovatsion universiteti

Universitet psixologi

Jumabayeva Dildora Madaminovna

Annotatsiya: Talabalardagi kommunikativ ko'nikmalarning shaxs xususiyatlari insonning ijtimoiy hayotda samarali va muvaffaqiyatli bo'lishida muhim omil hisoblanadi. Kommunikativ ko'nikmalar nafaqat so'z orqali fikr ifodalash, balki boshqalar bilan muloqot qilish, ularni tinglash, tushunish, hissiy va psixologik jihatdan moslashish kabi ko'plab elementlarni o'z ichiga oladi. Bu ko'nikmalar shaxsning o'ziga xos xususiyatlari bilan uzviy bog'liq bo'lib, talabalarning o'qish jarayonida va shaxs sifatida rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Har bir talaba o'zining kommunikativ sohadagi salohiyati, hissiy tajribasi, ijtimoiy qobiliyatlari va shaxsiy xususiyatlari asosida alohida ko'nikmalarni rivojlantiradi. Shuning uchun, talabalardagi kommunikativ ko'nikmalarning shaxs xususiyatlarini to'liq anglash va baholash pedagogika sohasida muvaffaqiyatli ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish uchun zarurdir. Ushbu tezisda talabalardagi kommunikativ ko'nikmalarning shaxs xususiyatlari haqida ma'lumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: talabalar, shaxs, jamiyat, muloqot, ko'nikmalarini, ijodiy fikrlash, hurmat, qobiliyatlar, o'zlashtirish.

Talabalarning shaxsiy xususiyatlari ularning muloqot vaqtida yuzaga keladigan muloqot uslubini, odamlar bilan munosabatini va situatsiyalarga moslashuvchanlik darajasini belgilaydi. Masalan, tashabbuskor va ekstertik shaxslar muloqotda faollik ko'rsatib, fikr almashishga tezda kirishadi va o'z fikrlarini ochiq ifoda etishda hech qanday to'siq sezmaydi. Bunday talabalar uchun guruhdagi faol ishtirok, taqdimotlar, munozaralar va boshqa kommunikativ vazifalar odatiy jarayon hisoblanadi. Ularning kommunikativ ko'nikmalari

ko'pincha interaktiv ustunlikka ega bo'lib, ular suhbatni rivojlantirish va ko'plab odamlar bilan tez va samarali aloqada bo'lish qobiliyatiga ega. Biroq, bu shaxslar ba'zan diqqat markazida bo'lishni xohlaydi va boshqalar fikrini tinglashda sustkashlik qilishi mumkin. Aksincha, ichkarisan izlanuvchi shaxslar muloqotda kamroq faollik ko'rsatadilar, ular boshqalarni tinglashga ko'proq e'tibor qaratadi. Bunday talabalar ko'pincha o'z fikrlarini ifoda etishda ehtiyotkor va aniq bo'lib, nutq madaniyati va til me'yorlariga ko'proq ahamiyat berishadi. Ularning kommunikativ ko'nikmalari ko'proq tinglash, tahlil qilish va yuzaga kelgan vaziyatni yaxshilab anglashga yo'naltirilgan bo'ladi. Bu shaxslar guruh ichidagi munozaralarda ko'p gapirmasligi mumkin, biroq ular juda chuqur fikrlaydigan va turli nuqtai nazarlarni hisobga oladigan tinglovchilar sifatida jamiyatda o'z o'rniga ega. Ularning muloqot xususiyatlari boshqalarning fikrlarini hurmat qilish va jamoa muhitida muvozanatni saqlashga yordam beradi.[1]

Shaxsning ijtimoiy qobiliyatlari ham kommunikativ ko'nikmalarning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Ba'zi talabalar tabiatan ijtimoiy jihatdan faol va muammolarga oson moslashadigan bo'lsa, boshqalari ko'proq o'ziga cheklangan va qiyin vaziyatlarda o'zini tutishda zaiflik ko'rsatadi. Bu jihat ularning muloqot jarayonidagi o'zaro ta'sirlarning samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ijtimoiy ko'nikmalar mukammal rivojlangan talabalar o'z fikrlarini aniq va ravon ifoda etishu bilan birga, boshqalarning hissiy holatini sezish, moslashish va guruhdagi o'zaro aloqalarda muvofiqlikni ta'minlashda ham ustunlikka ega bo'ladilar. Bunday talabalar samarali muloqotda boshqalarga ta'sir o'tkazish, ularni rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlash qobiliyatiga ega bo'ladi. Kommunikativ ko'nikmalarning shaxsiy jihatlari, shuningdek, talabalar hissiyotlarini boshqarish qobiliyati bilan chambarchas bog'liqdir. Hissiy intellekt, ya'ni o'z hissiyotlari va boshqalar hissiyotlarini anglash, tushunish, nazorat qilish va boshqarish qobiliyati muvaffaqiyatli kommunikatsiyaning asosiy shartlaridan biridir. Talabalar o'z hissiyotlarini boshqara olmasa, stress, qo'rquv yoki noqulaylik tufayli muloqotda to'siqlarga duch kelishi mumkin. Shu bois,

kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishda hissiy intellekti rivojlantirishga ham alohida e'tibor qaratiladi. Hissiy jihatdan barqaror va o'z-o'zini boshqarish ko'nikmalariga ega talaba vaziyatni to'g'ri baholay olish, samarali muloqotni amalga oshirish va muammoli vaziyatlardan chiqish yo'llarini topishda muvaffaqiyatli bo'ladi.[2]

Bundan tashqari, talabalar shaxsiyatining o'ziga xos xususiyatlari ularning til madaniyati va muloqot uslubiga ta'sir qiladi. Nutq madaniyati – bu til vositalarini bilish, talaffuz va intonatsiyaga e'tibor berish, muloqot qoidalari va odob-axloq normalarini hisobga olishdir. Har bir talabaning nutq madaniyati uning umumiy shaxsiy madaniyatining ajralmas qismidir va shu asosda muloqotning qobiliyatli va samarali bo'lishiga xizmat qiladi. Til madaniyatiga ega talabalar o'z fikrlarini tushunarli va lo'nda ifoda eta oladi, tinglovchilar bilan samarali aloqada bo'lish usullarini biladi. Bu esa ularni professional sohada va jamiyatda muvaffaqiyatga erishishga ko'maklashadi.[3]

Talabalarning kommunikativ ko'nikmalarida shaxsiy tajribalarining o'rni katta. Har bir talaba o'z oilasi, do'stlari, ta'lim muhitidagi munosabatlaridan olingan ijtimoiy tajribalar asosida shakllanadi. Ushbu tajribalar ularning muloqotdagi o'ziga xosligi, ishonchi, injiqligi yoki ochiqligiga ta'sir qiladi. Muvofiq ijtimoiy muhitda, qo'llab-quvvatlovchi pedagogik jarayonda bu ko'nikmalar yanada rivojlanadi va mukammalroq shaklga kiradi. Shuning uchun pedagoglar va psixologlar talabalarni ijtimoiy jihatdan to'g'ri yo'naltirish, ularni samarali muloqotga jalb qilish, tabiatini inobatga olgan holda mos pedagogik yondashuvlarni tatbiq etishi lozim. Talabalarning kommunikativ ko'nikmalarini shakllantirishda motivatsiyaning o'rni ham beqiyosdir. Talaba muloqot qilishga qanchalik xohish bildirsa, u shunchalik faol ishtirok etadi va bilim olish bilan birga muloqot ko'nikmalarini osonroq egallaydi. Motivatsiyani qo'zg'atish pedagogik jarayonda nutqiy faoliyatga muntazam jalb etish, ijobiy baholash, samarali muloqot natijalarini namoyish etish va shaxsiy qiziqishlarini hisobga olish orqali amalga oshiriladi. Shuningdek, o'quvchilarga o'z fikrini erkin

bildirish imkonini beradigan va muloqot jarayonida yangiliklarni o'rganishga rag'batlantiruvchi muhit yaratish zarur.[4]

Talabalarda kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish jarayonida kommunikativ uslublarning o'rganilishi muhim ahamiyatga ega. Har bir talaba o'z shaxsiy uslubiga ega bo'lib, u kommunikatsiyaning turli shakllarida ko'rinadi. Masalan, ba'zilar bevosita, ochiq uslubni afzal ko'rib, o'z fikrini ochiq-oydin ifoda etadi, boshqalari esa yumshoqroq va noaniqroq yondoshuvni tanlaydi. Pedagogik jarayon talabalarni turli kommunikativ uslublarni bilishga, ularni amalda qo'llashga va shaxsiy imkoniyatlarini kengaytirishga o'rgatadi. Bu esa ularning ijtimoiy hayotda va kelajakda professional faoliyatda muvaffaqiyat qozonishlariga imkon yaratadi. Shuningdek, talabalardagi shaxsiy o'ziga xosliklar va kommunikativ ko'nikmalaridan kelib chiqib, guruh muloqotdagi roli alohida ahamiyatga ega bo'ladi. Ba'zilar rahbarlik qiluvchi, boshqa talabalar bilan bog'lanishni ta'minlovchi pozitsiyada bo'lishni afzal ko'radi, boshqalar esa ko'proq tinglovchi yoki yordamchi sifatida faol qatnashadi. Ushbu rollar talabaning o'ziga ishonchi, ijtimoiy ko'nikmalari va munosabatlarga o'rganish darajasiga bog'liq. Guruh muhitida har bir talabaga o'z rolining shaxsiy xususiyatlariga mos bo'lishi va bu orqali samarali jamoaviy ish olib borilishi muhimdir. Talabalardagi kommunikativ ko'nikmalar shuningdek ijtimoiy madaniyat va madaniyatlararo muloqotga qanchalik ochiq bo'lishiga ham bog'liq. Zamonaviy jamiyatda talabalar turli millat va madaniyat vakillari bilan muloqot qilish majburiyatiga duch keladi. Ularning shaxsiyati shu muloqot tajribalariga tayangan holda shakllanadi. Madaniyatlararo kommunikatsiya qobiliyati talabalarni o'zaro hurmat, tushunish va bag'rikenglikka undaydi, bu esa shaxsiy va ijtimoiy muvozanatni mustahkamlaydi. Shu ma'noda, pedagogik jarayonda madaniyatlararo hissiyotlarni shakllantirish va shaxslarning madaniy o'zgarishlarga moslashuvi uchun ko'nikmalarini rivojlantirish katta ahamiyatga ega.[5]

Xulosa:

Xulosa qilish mumkin bo'ladiki, talabalardagi kommunikativ ko'nikmalarning shaxs xususiyatlari juda murakkab va ko'p qirrali bo'lib, ular shaxsning ijtimoiy, psixologik, til va madaniy elementlari bilan chambarchas bog'langan. Ushbu ko'nikmalar talabaning butun shaxsiyati, uning ijtimoiy tajribasi, hissiy holati va motivatsiyasi asosida shakllanadi va rivojlanadi. Shu sababdan pedagogik jarayonlarda har bir talabaning shaxsiy xususiyatlarini inobatga olish, individual yondashuvni tanlash va kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish uchun mos metod va usullarni qo'llash muhimdir. Natijada, talabalar nafaqat o'z fikrini erkin ifoda eta olish, balki boshqalarni tushunish, hurmat qilish va samarali hamkorlik qilish qobiliyatlari bilan jamiyatda faol va muvaffaqiyatli shaxsga aylanadilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullaeva, N. Sh. (2018). Pedagoglarning kommunikativ madaniyatini shakllantirishning psixologik asoslari. Pedagogik mahorat, 2(12), 45-52.
2. Azizov, D. M. (2020). Talabalarda kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish metodlari. Ilmiy izlanishlar va innovatsiyalar jurnal, 5(3), 33-39.
3. Karimova, L. N. (2019). Pedagogik faoliyatda muloqotning psixologik xususiyatlari. Toshkent pedagogika universiteti ilmiy ishlanmalari, 3(27), 78-84.
4. Mirzayev, S. A. (2021). Talabalarda kommunikativ ko'nikmalarni shakllantirishda innovatsion pedagogik texnologiyalar roli. Zamonaviy ta'lim, 6(45), 101-109.
5. Rasulova, G. B. (2017). Pedagogika talabalarining kommunikasiyadagi psixologik qobiliyatlari. Pedagogik tadqiqotlar jurnali, 1(8), 10-16.
6. Tursunov, I. R. (2019). Ijtimoiy psixologik o'qituvchi-talabalar munosabatlarida kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish. Pedagogik ilmiy tahlil, 4(14), 56-63.